

ਸਰਤਾਜ-ਏ-ਔਲੀਆ ਸੁਲਤਾਨ-ਉਲ-ਆਰਿਫੀਨ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ ਰਹਿ. ਸਾਹਿਤ ਧਾਰਾ

ਦਰਦ ਕੁਸਾਈ

ਸੀ ਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ, ਪੰਧ ਨਾਮਾ, ਚੌਪਟ ਨਾਮਾ

ਸੰਪਾਦਕ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ

ਲਿਪੀਅੰਤਰਨ ਤੇ ਸੰਕਲਨ

ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ 'ਨਦੀਮ'

ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ
ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ।

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ
ਅਤੇ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
ਵਲੋਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ ਸਾਹਿਤ

1. ਅਹਿਸਨੁਲ ਕਸਿਸ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ
ਸੰ: ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਪੰਨੇ 888, ਕੀਮਤ 7 ਰੁਪਏ
(ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਛਾਪ 1989)
2. ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ
ਡਾ. ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ (ਪੀਐਚਡੀ. ਥੀਸਿਸ),
ਪੰਨੇ 280, ਕੀਮਤ 7 ਰੁਪਏ (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਛਾਪ 1989)
3. ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ: ਜੀਵਨ ਤੇ ਰਚਨਾ
ਡਾ. ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਪੰਨੇ 280, ਕੀਮਤ 17 ਰੁਪਏ
(ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਛਾਪ 1989)

ਸਰਤਾਜ-ਏ-ਔਲੀਆ ਸੁਲਤਾਨ-ਉਲ-ਆਰਿਫ਼ੀਨ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਸਾਹਿਤ ਧਾਰਾ

ਦਰਦ ਕੁਸ਼ਾਲੇ

(ਸੀ-ਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ, ਚੋਪਟਨਾਮਾ, ਪੰਧਨਾਮਾ)

ਸੰਪਾਦਕ :

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ

ਲਿੱਪੀਅੰਤਰਨ ਤੇ ਸੰਕਲਨ

ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ

ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੁਸਾਇਟੀ

ਬੀ-2, ਐਮ.ਸੀ.ਐੱਚ/84

ਜੋਧਾ ਮੱਲ ਰੋਡ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ

98140-36480

- ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਂ : ਦਰਦ ਕੁਸਾਲੇ (ਸੀ-ਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ,
ਚੋਪਟਨਾਮਾ, ਪੰਧਨਾਮਾ)
- ਕਵੀ : ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ
(ਰਹਿ.)
- ਸੰਪਾਦਕ : ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਆਲਮਪੁਰੀ
- ਲਿੱਪੀਅੰਤਰਨ ਤੇ ਸੰਕਲਨ : ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ
ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਫਾਰਸੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ-147001
ਮੋ: 09888856914, 07009456145
E-mail: nadeem.pup@gmail.com
- ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ : 2021
- ਕੀਮਤ : 50/- ਰੁਪਏ
- ਕਾਪੀਆਂ : 1000
- ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਕੇ. ਸੀ. ਮਹਾਜਨ ਐਡਵੋਕੇਟ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ
ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੁਸਾਇਟੀ,
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ। ਮੋ: 98140-36480
- ਪੁਸਤਕ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ : ਵਿਜੈ ਬੁੱਕ ਡਿਪੂ, ਸਾਹਮਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ,
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ. ਆਲਮਪੁਰ
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ-144202
ਫੋਨ : 98159-21270

ਤਤਕਰਾ

1. ਭੂਮਿਕਾ- ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ 5
2. ਸੰਖੇਪ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ- ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ 9
3. ਜੀਵਨੀ- ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)- 11
4. ਸ਼ਜਰਾ-ਏ-ਨਸਬ (ਬੰਸਾਵਲੀ) 19
5. “ਨਜ਼ਰਾਨਾ-ਏ-ਅਕੀਦਤ”- ਅਹਿਸਾਨ ਬਾਜਵਾ 20
6. ਸੀ-ਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ 22
7. ਸੀ-ਹਰਫੀ ਚੋਪਟਨਾਮਾ 27
8. ਸੀ-ਹਰਫੀ ਪੰਧਨਾਮਾ 29
9. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਪੁਸਤਕਾਂ 31

ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਅਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਅਤਾ, ਤਹਿਜੀਬ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਚੈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਖੈਰ ਨੇਕੀ ਤੇ ਬਦੀ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੱਚ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ 1990 ਈ. ਵਿਚ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਤਾਲਿਆ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸਮਝ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਪਰਖ ਸਕਾਂ। ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਦੂਜਿਆਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਾਂ। ਇਸਲਾਮੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਂਝੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਇੱਥੇ ਦੀਆਂ ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤਰ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੇ ਢੰਗ ਜਾਂ ਸੰਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਹ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤਰ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਢੰਗ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਹਾਲਾਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਮੱਯਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕਵੀਆਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸੂਫੀ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼, ਕਲਾਮ ਦਾ ਸਤਰ ਜਾਂ ਕਸੌਟੀ, ਉਸ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੇ ਡੂੰਘਾਣ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਕਲਾ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਤੇ ਜ਼ਿਹਨੀਅਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕੀਦਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੇ ਮੇਰੀ ਉਚੇਚੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਬਖ਼ਸ਼ੀ, ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਭੇਦ ਖੁੱਲਦੇ ਰਹੇ, ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਲਹਿਜਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵੀ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵੱਜੋਂ ਕੁੱਝ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦੇਖਿਆ-ਵੇਖਿਆ, ਚੰਦ-ਚੰਨ, ਸੁਫਨਾ-ਸੁਫਨਾ ਆਦਿ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸੱਯਦ ਰੌਸ਼ਨ ਅਲੀ ਜਦੋਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਵੇਚਨ ਜਾਂ ਤਜਕਰਾ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਏਥੇ ਅਸੀਂ ਆਹੇ ਉੱਥੇ ਬਣੇ ਆਪਾਂ
ਜਦੋਂ ਬੋਲੀਆਂ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਹੋਈਆਂ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ “ਦਰਦ ਕੁਸਾਲੇ” ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਅਹਿਮ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਆਲਮ ਕਪੂਰਥਲਵੀ ਮਰਹੂਮ ਨੇ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਲਿਖਤਾਂ ਭਾਵ 1. ਚਿੱਠੀ ਬਨਾਮ ਰੌਸ਼ਨ ਅਲੀ 2. ਚਿੱਠੀ ਬਨਾਮ ਹੀਰੇ ਸ਼ਾਹ 3. ਚਿੱਠੀ ਬਨਾਮ ਗ਼ੁਲਾਮ ਯਾਸੀਨ 4. ਹੁਲੀਆ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਹਜ਼ੂਰ ਸੱਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ 5. ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਸੱਸੀ ਪਨੂੰ 6. ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਚੋਪਟਨਾਮਾ 7. ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਪੰਧਨਾਮਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਕਿਤਾਬੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਦਾ ਨਾਂ “ਸਤ ਫਲ” ਰਖਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿ. ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ “ਹੁਲੀਆ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਸੱਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ” ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਐਸ ਆਬਿਦ ਸਾਹਿਬ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਮੁਫ਼ਤੀ ਅਬਦੁਰ ਰਊਫ਼ ਸਾਹਿਬ, ਅਲੱਮਾ ਨਾਦਿਰ ਜਾਜਵੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਬਾਜਵਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਦੋਸਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮਸ਼ਵਰਿਆਂ ਦਾ ਅਮਲ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਸਤ ਫਲ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਆਲਮ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਨੇ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਤਰੁੱਟੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆ ਸਕਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਐਸ ਆਬਿਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਹੀ ਕੀਤਾ। ਮੁਹੰਮਦ ਐਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਿੱਠੀਆਂ, ਹੁਲੀਆ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਹਜ਼ੂਰ ਸੱਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸੱਲਮ, ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਸੱਸੀ ਪਨੂੰ, ਚੋਪਟਨਾਮਾ ਅਤੇ ਪੰਧਨਾਮਾ ਆਦਿ ਦੀ ਪਰੂਫ਼ ਰੀਡਿੰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅੱਖੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਲ ਕੀਤਾ। ਰਾਕਿਮ ਮੌਸੂਫ਼ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦਿਲੋਂ ਦੁਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸੋਧਨ ਤੇ ਸਿੰਗਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਰੀਨ ਵਿਚ ਅਜਰ-ਏ-ਜਜ਼ੀਲ ਅਤਾ ਫ਼ਰਮਾਵੇ। ਰੱਬਾਨਾ ਤਕੱਬਲ ਮਿੰਨਾ ਇੰਨਾਕਾ ਅੰਤ-ਉਸ-ਸਮੀਅ-ਉਲ-ਅਲੀਮ।

ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤ ਅਹਿਬਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਆਸਿਫ਼ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਜੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਗੁੱਜਰ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਣਾ ਫ਼ਜ਼ਲ-ਉਰ ਰਹਿਮਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਸੱਜਾਦ ਰਸੂਲ ਸਾਹਿਬ, ਇਨਾਅਮ ਉਲੱਹ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੁਹਸਿਨ ਅਲੀ ਚੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ

ਭੂਮਿਕਾ

ਇਹ ਗੱਲ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਉਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਾਯਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰੂਫ ਸੋਧਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਾਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਹ ਗੱਲ ਅੱਜ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨ ਵੀ। ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪਲ-ਛਿਣ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜੋ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ, ਕਲਾਮ, ਮਜ਼ਾਰ-ਏ-ਅਕਦਸ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਤਹਿਰੀਕ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਪਨਪਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬੜੇ ਅਜੀਬ-ਓ-ਗਰੀਬ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਅ ਆਏ, ਮੈਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਅਤੇ ਕਲਾਮ ਤੋਂ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਤੇ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਔਖਾ ਵੀ, ਪਰੰਤੂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਹਾਲਾਤ, ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੱਚਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਉਪਲਭਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਅਹਿਮ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਨੇਕ ਮੰਤਵ ਲਈ ਪੁਰਖਲੂਸ ਯੋਗਦਾਨ
ਦਿੱਤਾ। ਅਲੱਗ ਤਥਾਲਾ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫ਼ਜ਼ਲ ਤੇ
ਅਹਿਸਾਨ ਫ਼ਰਮਾਵੇ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਸਰਦਾਰ ਚੇਤਨ ਸਿੰਘ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬ (ਰੀਟਾਇਰਡ) ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਲਵੀ
ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸੂਫੀ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ
ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਬੰਧੀ ਯੋਗ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ।

ਉਂਜ ਮੈਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ
ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਟਾਇਪਿੰਗ ਦੀ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਤਾਂ
ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਾ ਜੀ, ਸੋਧ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

ਧੰਨਵਾਦ!

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਆਲਮਪੁਰੀ

ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ

ਰਿਸਰਚ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਫ਼ੈਸਲਾਬਾਦ

0092-300-4473366, 0092-313-8666611

Email: president_alampuri@yahoo.com

president_org@hotmail.com

Website: www.alampuri-research.org

ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) (ਸੰਖੇਪ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ)

- ਨਾਂ : ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ
- ਸਾਹਿਤਕ ਨਾਂ : ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
- ਆਮਦ : 5 ਰਬੀਅ-ਉਲ-ਅੱਵਲ 1265 ਹਿਜਰੀ ਬਮੁਤਾਬਿਕ
29 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ 1849 ਈਸਵੀ
- ਸਥਾਨ : ਪਿੰਡ ਆਲਮਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਦਸੂਹਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ
ਮਾਪੇ : ਮੁਹਤਰਮਾ ਰਹਿਮਤ ਬੀਬੀ ਸਾਹਿਬਾ
ਚੌਧਰੀ ਮੁਰਾਦ ਬਖ਼ਸ਼ ਸਾਹਿਬ
- ਭੈਣ-ਭਰਾ : ਆਪ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਸੰਤਾਨ ਸਨ।
ਵਿੱਦਿਆ : ਜ਼ਾਹਿਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੁਰਾਗ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਹਾਂ
ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਇਲਮ-ਏ-ਲੱਦੁੰਨੀ
(ਇਲਹਾਮੀ ਇਲਮ) ਦੀਆਂ ਨੇਅਮਤਾਂ ਨਾਲ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ
ਸਨ। ਉਂਜ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਜੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੌਲਵੀ
ਹਾਮਿਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਰਬੀ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਕ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਗ਼ਿਲਜੀਆਂ ਦੇ ਮੌਲਵੀ
ਉਸਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੀ ਤਾਲੀਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।
- ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ : 1864 ਈਸਵੀ ਤੋਂ 1878 ਈ. ਤੱਕ ਮੀਰਪੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ
ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਅਧਿਆਪਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ।
1878 ਈ. ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਮਹੇਸਰ ਵਿਖੇ ਤਬਾਦਲਾ ਹੋਇਆ।
1882 ਈ. ਵਿਚ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਆਲਮਪੁਰ ਆ ਗਏ।
ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਕੇਵਲ 33 ਸਾਲ ਸੀ।
- ਵਿਆਹ : ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਏ। ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਕੋਈ
ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਇਕ ਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ
ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ “ਆਇਸ਼ਾ ਬੀਬੀ” ਸੀ। ਤੀਜੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਵੀ
ਇਕ ਬੇਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ “ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ” ਸੀ।
- ਰੁਖ਼ਸਤ : 7 ਸ਼ਅਬਾਨ 1309 ਹਿਜਰੀ ਬਮੁਤਾਬਿਕ 7 ਮਾਰਚ ਦਿਨ
ਸੋਮਵਾਰ 1892 ਈਸਵੀ।
- ਆਖ਼ਰੀ
ਆਰਾਮਗਾਹ : ਪਿੰਡ ਆਲਮਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਦਸੂਹਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ,
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਰਚਨਾਵਾਂ :

1. ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ (ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ) 1864 ਈਸਵੀ
ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਜਿਲਦ 1869 ਈ.
(ਇਸ ਵਿਚ ਲੱਗਭਗ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਿਅਰ ਹਨ)
2. ਰੂਹ-ਉਲ-ਤਰਤੀਲ 1868 ਈ.
3. ਅਹਸਨ-ਉਲ-ਕਸਸ
(ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿੱਸਾ ਯੂਸੂਫ਼ ਜੁਲੈਖ਼ਾ) 1873 ਈ.
4. ਸੀ-ਹਰਫੀ "ਹੁਲੀਆ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਹਜ਼ੂਰ ਸੱਲਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵ-ਸੱਲਮ 9
ਮਾਰਚ 1880 ਈ.
5. ਚਿੱਠੀਆਂ 10 ਨਵੰਬਰ 1882 ਈ.
6. ਸੀ-ਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ
7. ਸੀ ਹਰਫੀ ਚੋਪਟਨਾਮਾ
8. ਸੀ-ਹਰਫੀ ਪੰਧਨਾਮਾ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
9. ਗੁੱਜਰਨਾਮਾ
10. ਕਿੱਸਾ ਰੂਪਨ

ਉਰਦੂ ਰਚਨਾਵਾਂ :

1. ਮਸਅਲਾ-ਏ-ਤੋਹੀਦ (ਵਾਰਤਕ) 1878 ਈ.
2. ਮਆਰਿਬ-ਉਲ-ਖ਼ਾਸ਼ਿਈਨ (ਵਾਰਤਕ) 1887 ਈ.
3. ਉਰਦੂ ਗਜ਼ਲੀਆਤ (ਉਪਲੱਭਧ ਨਹੀਂ)

ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ

ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਫ਼ਾਰਸੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ
ਪਟਿਆਲਾ-147002

ਜੀਵਨੀ

ਸਰਤਾਜ-ਏ-ਔਲੀਆ ਸੁਲਤਾਨ-ਉਲ-ਆਰਿਫੀਨ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)

ਜਨਮ: ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਜਨਮ 5 ਰਬੀਅ-ਉਲ-ਅਵੱਲ 1265 ਹਿਜਰੀ (29 ਜਨਵਰੀ 1849 ਈ.) ਦਿਨ ਸ਼ੇਖਵਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਆਲਮਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਦਸੂਹਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਚੌਧਰੀ ਸੁਲਤਾਨ ਅਲੀ ਅਤੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਾਜ਼ਰਾ ਬੀਬੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਚੌਧਰੀ ਮੁਰਾਦ ਬਖ਼ਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਲੁਢਿਆਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਇਸ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਪਿੰਡ ਧੂਤਾਂ ਵਿਖੇ ਜਨਾਬ ਖੁਦਾਦਾਦ ਦੀ ਧੀ ਰਹਿਮਤ ਬੀਬੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹੋ ਰਹਿਮਤ ਬੀਬੀ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਨ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਔਲਾਦ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਗੁੱਜਰ ਅਤੇ ਗੋਤ ਕੁਸਾਨਾ ਸੀ। ਆਪ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ਅਜੇ ਲੱਗ-ਭੱਗ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਫ਼ਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ।

ਵਿੱਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਾਹਰੀ ਸੁਰਾਗ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ (ਰਹਿ.) ਇਲਮ-ਏ-ਲੱਦੁੰਨੀ (ਇਲਹਾਮੀ ਇਲਮ, ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਗਿਆਨ ਭਾਵ ਜਿਸ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ) ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਸਨ। ਅਲੱਹ ਤਆਲਾ ਦਾ ਆਪ (ਰਹਿ.) ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਫ਼ਜ਼ਲ-ਓ-ਕਰਮ ਸੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਵੱਜੋਂ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੌਲਵੀ ਹਾਮਿਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਫੇਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਗ਼ਿਲਜ਼ੀਆ ਦੇ ਮੌਲਵੀ ਉਸਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ।

ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ, ਨੌਕਰੀ: ਜ਼ਾਹਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਿਗ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਮੀਰਪੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਆਪ ਨੇ ਮੀਰਪੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬਹੈਸੀਅਤ ਉਸਤਾਦ 1864 ਈ. ਤੋਂ 1878 ਈ. ਤੱਕ, 14 ਸਾਲ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਚਾਨਣ ਫੈਲਾਇਆ। 1878 ਈ. ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਪਿੰਡ ਮਹੇਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹੇਸਰ ਆਲਮਪੁਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 2 ਮੀਲ ਦੇ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਆਪ ਨੇ 4 ਸਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ 1882 ਈ. ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਆਲਮਪੁਰ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਲਗਭਗ 18 ਸਾਲ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਲੱਗ-ਭਗ 33 ਸਾਲ ਸੀ।

ਖ਼ਸਲਤਾਂ, ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਖ਼ੂਬੀਆਂ: ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿਮਤ ਉੱਲਾ ਅਲੈਹਿ) ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਤਬੀਅਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗ਼ੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਰਾਹ ਚੱਲਦੇ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਬੜੇ ਵਕਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਸਨ। ਚੰਗੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤਬੀਅਤ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ਮਿਜ਼ਾਜੀ ਵੀ ਸੀ। ਆਪ ਚਿੱਟਾ ਕੁੜਤਾ, ਚਿੱਟੀ ਧੋਤੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਪਗੜੀ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੁਸੱਦੀ ਪਗੜੀ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਲੁੰਗੀ ਵੀ ਪਹਿਣ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮਿਸਵਾਕ (ਦਾਤਨ) ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਸਰ ਸੀ। ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਤੇ ਗਹਿਰਾਈ ਅਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਈਮਾਨੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਹੁਲੀਆ ਮੁਬਾਰਕ: ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਕੱਚ ਲਗਭਗ ਪੌਣੇ ਛੇ ਫੁੱਟ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਬਹੁਤ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਸਨ। ਜਿਸਮ ਪਤਲਾ ਸੀ ਪਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਤੇ ਗਠਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁਬਾਰਕ ਛੋਟੀ ਸੀ। ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ, ਪੱਧਰੇ ਤੇ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਸਨ। ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਸੁਰਖੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਸਨ, ਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਛੋਟੀਆਂ, ਥੋੜੀਆਂ ਲਾਲ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਭਰਪੂਰ ਸੀ ਤੇ ਥੋੜੀ ਸੁਰਖੀ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਨ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਮੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਮੱਥਾ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸੀ। ਆਪ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਗਰਦਨ ਵੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸੀ, ਨਾ ਬਹੁਤ ਪਤਲੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮੋਟੀ।

ਨਿਕਾਹ ਅਤੇ ਔਲਾਦ: ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਏ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿੰਡ ਧੂਤਾਂ ਤਹਿਸੀਲ ਭੂੰਗਾ

ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਧੀ ਕਰਮ ਬੀਬੀ ਨਾਲ 1869 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ 20 ਸਾਲ ਸੀ। ਇਹ ਪਤਨੀ 1873 ਈ. ਵਿਚ ਇੰਤਕਾਲ ਕਰ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਪਿੰਡ ਸਕਰਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ 1881 ਈ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪਤਨੀ ਵੀ 1986 ਵਿੱਚ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਆਇਸ਼ਾ ਬੀਬੀ ਸੀ। ਆਇਸ਼ਾ ਬੀਬੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਚੌਧਰੀ ਸੁਲਤਾਨ ਅਲੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਿ ਆਲਮਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਬਲੜਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। 1947 ਈ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਨੋਂ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਫ਼ੌਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਧੀ ਗੁਲਾਮ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਫ਼ਜ਼ਲ ਅਹਿਮਦ ਸੀ। ਫ਼ਜ਼ਲ ਅਹਿਮਦ ਭਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਲਾਮ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਮੀਆਂ ਬੀਵੀ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆ ਗਏ ਤੇ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇੰਤਕਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ੈਸਲਾਬਾਦ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟੋਬਾ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸ਼ਾਦੀ 1309 ਹਿਜਰੀ ਭਾਵ 1891 ਈ. ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਖੰਨਿਆਂ ਵਧਾਇਆ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਗੁਲਾਬ ਗੁੱਜਰ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਜ਼ੈਨਬ ਬੀਬੀ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਸੀ। ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 2 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਹੋ ਗਈ ਪਰੰਤੂ ਵਫ਼ਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬੇਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤੂੰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਇੰਜ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਵਰੇ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਜ਼ੈਨਬ ਬੀਬੀ ਵੀ ਇੰਤਕਾਲ ਕਰ ਗਈ। ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਚੌਧਰੀ ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜੋ ਕਿ ਆਲਮਪੁਰ ਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਘਰਾਨੇ ਨਾਲ ਸੰਬਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਮੁਹਤਰਮਾ ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਜ਼ਿਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ 1975 ਈ. ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਤਕਾਲ ਹੋਇਆ। ਮੁਹਤਰਮਾ ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਸਨ। ਵੱਡਾ ਮੁੰਡਾ ਅਬਦੁਲ ਲਤੀਫ਼ ਲਗਭਗ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਾਈਦਾ ਬੇਗਮ, ਮਸਊਦਾ ਬੇਗਮ, ਅਬਦੁੱਰ ਰਸ਼ੀਦ ਤੇ ਰਜ਼ੀਆ ਬੇਗਮ ਹਨ। 1947 ਈ. ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਜ਼ੀਆ ਬੇਗਮ ਦਾ ਵਿਆਹ ਚੌਧਰੀ ਗੁਲਾਮ ਕਾਦਿਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਫਾਂਬੜਾ, ਤਹਿਸੀਲ ਭੁੰਗਾ, ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਇੰਡੀਆ ਦੇ

ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆ ਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਲਪੁਰ ਤਹਿਸੀਲ ਸਮੁੰਦਰੀ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋਏ ਅਤੇ 1975 ਈ. ਵਿਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲਾਇਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕਰ ਲਈ। ਬੰਦਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਮੁਹਤਰਮਾ ਰਜ਼ੀਆ ਬੇਗਮ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਮੁਹਤਰਮਾ ਖ਼ਦੀਜ਼ਾ ਬੀਬੀ ਦਾ ਦੋਹਤਾ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਪੜ ਦੋਹਤਾ ਹੈ।

ਰਚਨਾਵਾਂ: ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਕਲਾਮ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਮ.ਏ. ਤੱਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਅਤੇ ਕਲਾਮ ਉੱਤੇ ਡਾ. ਸਾਦਿਕ ਜੰਜੂਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਹਫ਼ੀਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਪੀ-ਐਚ.ਡੀ. ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਲਾਮ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਰਦੂ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

ਆਪ (ਰਹਿ.) ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੰਜ਼ਰ-ਏ-ਆਮ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

(1) ਆਪ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ “ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ” ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 1281 ਹਿਜਰੀ (1864 ਈ.) ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਜਿਲਦ ਵੀਰਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ 16 ਮੁਹਰਮ 1286 ਹਿਜਰੀ ਭਾਵ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ 1869 ਈ. 8 ਬਿਸਾਖ 1926 ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲੱਗਭਗ 20,000 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ।

2) ਦੂਜੀ ਪੁਸਤਕ “ਰੂਹ-ਉਲ-ਤਰਤੀਲ” 19 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 1285 ਹਿਜਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 1868 ਈ. ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 256 ਹੈ।

3) ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਤੀਜੀ ਪੁਸਤਕ “ਅਹਸਨ-ਉਲ-ਕਸਸ” 24 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 1290 ਹਿਜਰੀ ਬਮੁਤਾਬਿਕ 1873 ਈ. ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 6666 ਹੈ।

4) ਚੌਥੀ ਕਿਤਾਬ “ਮਸਅਲਾ-ਏ-ਤੌਹੀਦ” ਹੈ ਜੋ ਕਿ 17 ਜ਼ੀਅਕਦ 1295 ਹਿਜਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 1878 ਈ. ਵਿਚ ਆਪ (ਰਹਿ.) ਨੇ 29 ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀ। ਇਹ ਉਰਦੂ ਨਸਰ (ਵਾਰਤਕ) ਵਿਚ ਹੈ।

5) ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ “ਹੁਲੀਆ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਹਜ਼ੂਰ ਸੱਲੱਲਾਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵ-ਸੱਲਾਮ 27 ਰਬੀਅ-ਉਲ-ਅਵੱਲ 1297 ਹਿਜਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 9 ਮਾਰਚ 1880 ਈ. 28 ਫੱਗਣ 1936 ਬਿਕਰਮੀ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਅਸਰ ਵੇਲੇ, ਮੀਰਾਂ ਜਾਨੀ

ਮੋਚੀ ਦੀ ਫ਼ਰਮਾਇਸ਼ ਤੇ ਲਿਖੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ 31 ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਸੀ।

6) “ਚਿੱਠੀਆਂ” ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਸੱਯਦ ਰੌਸ਼ਨ ਅਲੀ, ਹੀਰੇ ਸ਼ਾਹ, ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਯਾਸੀਨ ਨੂੰ ਕਾਵਿਕ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਜਿਹੜੀ ਚਿੱਠੀ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਾਡਲੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸੱਯਦ ਰੌਸ਼ਨ ਅਲੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਖ਼ੁਦ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਮਿਤੀ 8 ਮੁਹੱਰਮ 1300 ਹਿਜਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 10 ਨਵੰਬਰ 1882, 26 ਕਾਤਕ 1939 ਬਿਕਰਮੀ, ਸੋਮਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ, ਦੁਪਿਹਰ ਵੇਲੇ ਜਾਨੀ ਮੋਚੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖੀ ਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਅੱਖ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ 33 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ।

7) “ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ” ਇਹ ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਆਪ (ਰਹਿ.) ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ।

8) “ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਚੋਪਟਨਾਮਾ” ਇਹ ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀਨ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

9) “ਪੰਧਨਾਮਾ” ਇਹ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਰਸਤਾ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਲਿਖ ਗਈ।

10) ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਰਚਨਾ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਉਹ “ਮਆਰਿਬੁਲ-ਖ਼ਾਸ਼ਿਈਨ” ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਰਦੂ ਨਸਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। “ਮਆਰਿਬੁਲ-ਖ਼ਾਸ਼ਿਈਨ” ਆਪ ਨੇ 1305 ਹਿਜਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 1888 ਈ. ਨੂੰ 39 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ “ਕਿੱਸਾ ਰੂਪਨ” ਤੇ “ਗੁੱਜਰਨਾਮਾ” ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਪੂਰੀ ਘੋਖ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਪਲਭਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਆਂ।

ਵਫ਼ਾਤ (ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ): ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) 7 ਸ਼ਾਅਬਾਨ 1309 ਹਿਜਰੀ, ਅਨੁਸਾਰ 7 ਮਾਰਚ 1892, ਮੁਤਾਬਿਕ 24 ਫੱਗਨ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ 43 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਸ ਫ਼ਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ। ਆਪ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਆਲਮਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਦਸੂਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬੀਮਾਰ ਰਹੇ ਤੇ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਮਿਲ ਲਵੇ। ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਚਾਸ਼ਤ (ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਮਾਜ਼) ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੰਤਕਾਲ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜਨਾਜ਼ੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਆਪ ਦੇ ਇੱਕ ਮਿੱਤਰ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਤਲਵੰਡੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ

ਕਰਵਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼-ਏ-ਜਨਾਜ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਆਲਮਪੁਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੀਲ ਦੇ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਪਿੰਡ ਪੰਡੋਰੀ ਵਿਖੇ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਇੰਤਕਾਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਮੀਲ ਦਾ ਪੈਦਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰਕੇ ਆਲਮਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਲਾਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮਰਹੂਮ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਸਾ ਪਲਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਬਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਉਡੀਕ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ” ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਰਹੂਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਬਹਿ ਨਿਕਲੇ, ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮਲ ਲਏ। ਜਦੋਂ ਗੁਲਾਮ ਤੇ ਕਫ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੂੰ ਲਹਿਦ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰਾਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਮੇਰੇ ਨਿੱਘੇ ਮਿੱਤਰ ਸਨ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਾਮਿਲ ਵਲੀ ਅਲੌਹ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਿਲਾਇਤ (ਸੂਫ਼ੀਵਾਦ ਦਾ ਦਰਜਾ) ਦੇ ਇੰਨੇ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਬਰਾਜਮਾਨ ਸਨ।

ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਦੇਣੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਤੱਕ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਅਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਸਾਨੀ ਹੋ ਸਕੇ।

ਬੰਦਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮੁਹਤਰਮ ਚੌਧਰੀ ਗੁਲਾਮ ਕਾਦਿਰ ਮਰਹੂਮ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਅਕੀਦਤ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ-ਏ-ਅਕਦਸ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਲਈ 1990 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ 1991 ਵਿੱਚ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਤਾਮੀਰ ਕਰਵਾਇਆ।

20 ਅਪ੍ਰੈਲ 2007 ਈ. ਨੂੰ 1947 ਈ. ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਲਮਪੁਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦਸੂਹਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਬਰ ਦੇ ਸਰਹਾਣੇ ਜੋ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕਤਬਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ 29 ਜਨਵਰੀ 1849 ਈ. ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਤ ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼ 7 ਮਾਰਚ 1892 ਈ. ਹੀ ਦਰਜ ਹੈ।

ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਹਕੀਮ ਵੀ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਲਗਭੱਗ 40 ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਦੂਰ ਦਰਾਡੇ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਿਕਮਤ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਮੁਫ਼ਤ ਤਾਲੀਮ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਪੇਸ਼ਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਇਕ ਨੌਕਰ ਅਲੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਚਾਰਾ ਲੈਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਤੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਪਰਤਿਆ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ:

**ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਡੀਕਿਆ, ਗਿਆ ਕਵੇਲਾ ਹੋ
ਡੇੜ੍ਹ ਕਮਾਈ ਤੁਧ ਦੀ ਭਰੀਆਂ ਪੌਨੇ ਦੋ ।**

ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕਿਸੇ ਮਸੀਤ ਦੇ ਇਮਾਮ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਲੇਖਕ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਖੋਜ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਇਮਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਨੇਕ ਦਿਲ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਕਿੱਤਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਯਦ ਰੋਸ਼ਨ ਅਲੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸਨ।

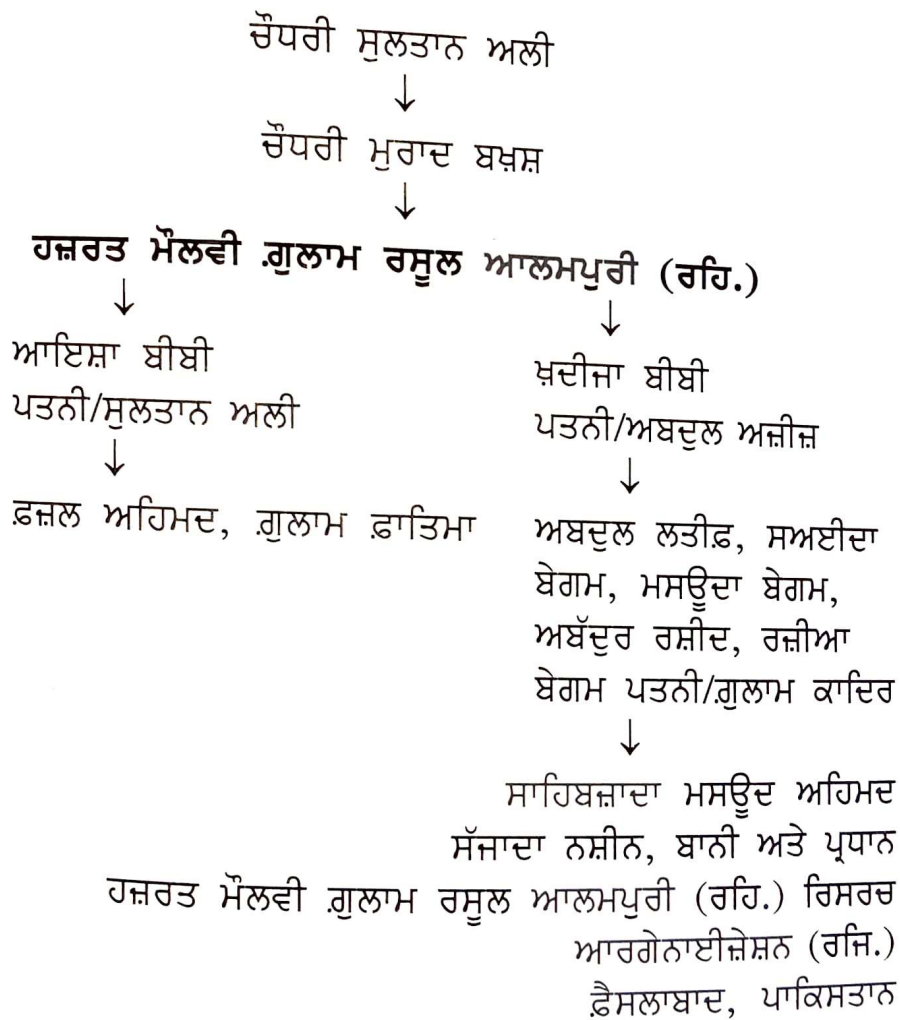
ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੇ ਖੋਜਾਤਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਰਮਾਣਿਤ ਖੋਜ ਤੋਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਸਿਲਸਲਾ-ਏ-ਤਰੀਕਤ ਸਬੰਧੀ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਲੀਲ ਤੇ ਤੱਥ ਅਧਾਰਿਤ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਆਪ ਦੇ ਇੰਤਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਭਾਵ 117 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਰਹੱਸ ਬਣੀ ਰਹੀ ਪਰ ਮਾਰਚ 2009 ਵਿਚ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦਾ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਕਾਵਿਕ ਸਜਰਾ-ਏ-ਤਰੀਕਤ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਸਜਰਾ-ਏ-ਤਰੀਕਤ ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਉਰਦੂ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਜਰਾ (ਬੰਸਾਵਲੀ) ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਭਾਵ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਰੀਕਤ ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਪਲਬਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਸਜਰਾ-ਏ-ਤਰੀਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਜਨ ਸਧਾਰਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ:

**ਇਸ਼ਕ ਕਰਮ ਦਾ ਕਤਰਾ ਅਜ਼ਲੀ ਤੈਂ ਮੈਂ ਦੇ ਵੱਸ ਨਾਹੀਂ
ਇਕਨਾਂ ਲੱਭਦਿਆਂ ਹੱਥ ਨਾ ਆਵੇ ਇਕਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਹੀਂ।**

ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਸਬੰਧੀ ਕਲਮ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਤੱਥ ਅਧਾਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਅਮਲ-ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਤੱਕ ਤੱਥ ਅਧਾਰਿਤ ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਲਾ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਸਿਆਣਪਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ, ਖ਼ਲੂਸ ਅਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਜਰਾ-ਏ-ਨਸਬ (ਬੰਸਾਵਲੀ)

ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਬੰਦਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਆਲਮਪੁਰੀ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੂਫੀ ਕਵੀ ਸਰਤਾਜ-ਏ-ਔਲੀਆ ਸੁਲਤਾਨ-ਉਲ-ਆਰਿਫੀਨ ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.) ਦੇ ਸ਼ਜਰਾ-ਏ-ਨਸਬ ਭਾਵ ਬੰਸਾਵਲੀ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਖੋਜਕਾਰਾਂ, ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤ ਹੋ ਸਕੇ। ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਨਜ਼ਰਾਨਾ-ਏ-ਅਕੀਦਤ ਬਹਜ਼ੂਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)

ਅਲਿਫ਼ ਅੱਲਾਹ ਅਖ਼ਲਾਸ ਨਹਿਲਾਇਓਂ ਰੰਗਿਓਂ ਰੰਗ ਕਮਾਲੀ,
ਵਾਹ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਪਿਆਰੇ ਤੇਰੀ ਸ਼ਾਨ ਨਿਰਾਲੀ।
ਨਫ਼ੀ ਅਸਬਾਤੋਂ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਬੂਟਾ ਹਰਿਆਵੇਂ,
ਜ਼ਰਬ ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਭੇਤ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਪਾਵੇਂ।
ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਨੂਰਾਨੀ ਦਿੱਸਦਾ ਬੋਲਣ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਗੀਨੇ
ਆਲਮਪੁਰ ਨੂੰ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਏ ਤੇਰੀ ਸੁਖਨ ਜ਼ਮੀਨੇ
ਵਾਹ ਵਾਹ ਸੁਖਨ ਉਚੇਰਾ ਤੇਰਾ ਬਾਤ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪਾਵੇਂ
ਨੂਰ ਨਦੀ ਦੇ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆਵੇਂ
ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਸੋਹਣਿਆ ਤੂੰ ਹੈਂ ਸੁਖਨ ਪਰੋਂਦਾ
ਯੂਸੁਫ਼ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲੈਖਾ ਵਾਲੀ ਜੋਗ ਹਿਜ਼ਰ ਦੀ ਜਿਉਂਦਾ
ਇਸ਼ਕ ਮਜ਼ਾਜ਼ੀ ਪਾਣ ਹਕੀਕੀ ਆਪੋ ਚਾੜ੍ਹ ਵਿਖਾਵੇਂ
ਭੇਤ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਬੁਰਕਾ ਪਾ ਕੇ ਵਹੁਟੀ ਸਾਰ ਬਣਾਵੇਂ
ਇਸ਼ਕੋਂ ਕਰੀਂ ਨਿਤਾਰਾ ਆਪੋਂ ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੋਜਨਹਾਰਾ
ਦਰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਆਨ ਖਲੋਤਾ ਇਹ ਅਹਿਸਾਨ ਵਿਚਾਰਾ
ਦਰ ਆਏ ਮੰਗਤੇ ਦੇ ਤਾਈਂ ਖੈਰ ਸੁਖਨ ਦੀ ਪਾਵੀਂ
ਮੇਰੀ ਸੁਖਨ ਕਲਾਮੀ ਤਾਈਂ ਇਸ਼ਕੋਂ ਪਾਨ ਚੜ੍ਹਾਵੀਂ
ਤੂੰ ਹੈਂ ਸੁਖਨ ਕਲਾਮੋਂ ਪੂਰਾ ਭੇਤ ਅੰਦਰ ਦਾ ਖੋਲੇਂ
ਇਸ਼ਕ ਹੱਕਾਨੀ ਪੌੜੀ ਲਾ ਕੇ ਮਸਤੀ ਮਸਤੀ ਬੋਲੇਂ
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ ਬਣਾ ਲੈ ਪਤ ਰਹਵੇ ਤਦ ਮੇਰੀ
ਮੈਂ ਅਹਿਸਾਨ ਨਿਮਾਣਾ ਕੋਝਾ ਫਸਿਆਂ ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ
ਤੂੰ ਵਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕਦਰ ਮੁਕਾਮੀ ਸੱਚ ਦੇ ਸੁਖਨ ਅਲਾਵੇਂ
ਲਾਅਲ ਜ਼ਮੁਰਦ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਵੇਂ
ਤੇਰੇ ਬੋਲ ਮੁਹੱਬਤ ਭਿੰਨੇ ਅੰਬਰੋਂ ਪਕੜ ਉਤਾਰੇ
ਫਹਿਮ ਫਰਾਸਤ ਅਕਲ ਦਾਨਾਈ ਬੋਲਾ ਨਾਲ ਚਿਤਾਰੇਂ
ਸੋਹਣਾ ਕਿੱਸਾ ਰਚਿਆ ਹੈ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਸੁਖਨ ਕੁਰਆਨੋਂ
ਲਫ਼ਜ਼ ਖਿਆਲ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਬੋਲਣ ਆਪ ਜ਼ਬਾਨੋਂ

ਚਿੱਠੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲ ਕਲਾਮੀ ਬਾਤ ਰਮਜ਼ ਦੀ ਪਾਵੇਂ
 ਬਾਤ ਮਜ਼ਾਜ਼ੀ ਰਮਜ਼ ਹਕੱਾਨੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇਂ
 ਬੋਲਾਂ ਤਾਈਂ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇ ਕਰਦੇ ਸਾਵੇ ਸੂਹੇ
 ਇਹ ਕਮਲਾ ਅਹਿਸਾਨ ਖੜਾ ਹੈ ਆਲਮਪੁਰ ਦੀ ਜੂਹੇ
 ਤੈਥੋਂ ਵੱਧ ਸਿਆਣਾ ਕਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਸੁਖਨ ਕਲਾਮੀ
 ਰੰਗ ਫਕਰ ਦੇ ਰੰਗੀਂ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲਾਂ ਪਾਪ ਖਨਾਮੀ
 ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਾ ਮੋੜੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰਾ
 ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਕਢਾਵਾਂ ਆਪ ਬਣਾ ਦੇ ਹੀਰਾ
 ਤੇਰੀ ਸੁਖਨ ਕਲਾਮੀ ਵਾਲੀ ਕੀ ਕਰਨੀ ਵਡਿਆਈ
 ਮੈਂ ਬੇ ਖਬਰਾ ਕੁਝ ਨਾ ਜਾਣਾਂ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਕਾਈ
 ਤੈਥੋਂ ਅੱਜ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਖਨ ਖਜ਼ਾਨੇ
 ਮੈਂ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਕਹਾਵਾਂ ਆਖਾਂ ਬੋਲ ਜੁਬਾਨੇ
 ਤੂੰ ਮਾਲਿਕ ਮੈਂ ਬਾਲਕ ਤੇਰਾ ਇਹ ਹੈ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ
 ਤੇਰੀ ਧੁੱਮ ਦੁਹਾਈ ਸੁਣ ਕੇ ਆਲਮਪੁਰ ਹਾਂ ਆਇਆ
 ਮੈਂ ਅਹਿਸਾਨ ਹੈ ਪੈਂਡਾ ਕੀਤਾ ਖਾਲੀ ਮੋਲ ਨਾ ਜਾਵਾਂ
 ਇੰਜ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾ ਦੇ ਪੀਰਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਕਹਾਵਾਂ।

ਅਹਿਸਾਨ ਬਾਜਵਾ

ਗੱਖੜਵਾਲੀ, ਡਾਕਖ਼ਾਨਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਾਲਰ ਵਾਲਾ
 (ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ) ਤਹਿਸੀਲ ਪਸਰੂਰ
 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਸੀ-ਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ

ਹੱਥਲੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਸੋਧ ਖੁਦ ਚੌਧਰੀ ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਦਾਮਾਦ ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਡਾਢੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸ਼ਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਨਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬਤ ਦੀ ਤਰੁੱਟੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕੋਗੇ।

ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ

ਅਲਿਫ਼:

ਅਚਿੰਤਾ ਸੱਜਨ ਗਲ ਬਾਹੀਂ ਨੀ ਮੈਂ ਸੇਜ ਫੁੱਲਾਂ ਭਰ ਸੁੱਤੀ
ਜਾਂ ਜਾਗੀ ਸ਼ੌਹ ਨਾਲ ਨਾ ਪਾਇਆ ਨੀ ਮੈਂ ਰਹੀਆਂ ਨੀਂਦ ਵਗੱਤੀ
ਯਾਰ ਵਿਛੁੰਨੀਆਂ ਅੱਖੀਂ ਰੁੰਨੀਆਂ ਭਾਹ ਸੜ੍ਹਦੀ ਸੇਜ ਕੁਰੱਤੀ
ਅੱਖੀਂ ਖੋਲ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲਾ ਸੱਸੀ ਕੂਕੇ ਲੁੱਟੀ ਲੁੱਟੀ।

ਬੇ:

ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਕਹਿਰ ਦੋਗਾੜੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਾਰੀ ਲੱਗੇ
ਕਰ ਘਾਇਲ ਸਿੱਟ ਗਏ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਕਿਤ ਵੱਲ ਵੱਗੇ
ਕਰਕੇ ਜੁਦਾ ਪੁਨੂੰ ਥੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਠੱਗੇ
ਦੇਖ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਮਰਦੀ ਮਰਨੋਂ ਅੱਗੇ।

ਤੇ:

ਤਪਦੇ ਦੋ ਨੈਣ ਤੱਤੀ ਦੇ ਰੱਤ ਵਹਿੰਦੇ ਪਰਨਾਲੇ
ਖੜੀ ਪੁਕਾਰੇ ਕਰ ਕਰ ਨਾਅਰੇ ਦੁੱਖ ਪਾ ਗਏ ਹੋਤਾ ਰਜ਼ਾਲੇ
ਨਾ ਛੱਡ ਜਾਈਂ ਪੁਨੂੰ ਯਾਰਾ ਮੈਨੂੰ ਆ ਮੁੜ ਲੈ ਚੱਲ ਨਾਲੇ
ਲੈ ਪੈਗਾਮ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲਾ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੇ ਕਰੀਂ ਹਵਾਲੇ।

ਸੇ:

ਸਬੂਤੀ ਤੇ ਸਬਰ ਤਸੱਲੀ ਨੀ ਮੈਂ ਵੇਚ ਵਹਾਜੀਆਂ ਆਹੀਂ
ਲਾਲਚ ਨੀਂਦ ਵਗੱਤਾ ਸੋਹਣਾ ਮੈਂ ਹੁਣ ਰੋਨੀਆਂ ਉਭੇ ਸਾਹੀਂ
ਜਿਨਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰਾ ਪੁਨੂੰ ਵੰਜਿਆ ਮੈਂ ਵੰਜ ਮਿਲਸਾਂ ਉਨ੍ਹੀਂ ਰਾਹੀਂ
ਜਾ ਆਖ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਸੋਹਣਿਆ ਮਾਰ ਮੋਈ ਨੂੰ ਨਾਹੀਂ।

1. ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਤ, 2. ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਜਾਂ ਭਜਾਉਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
3. ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ, 4. ਬਲਚ ਕੌਮ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ 5. ਕਮੀਨੇ, ਬਦ ਜਾਤ

ਜੀਮ: ਜਗਾ ਨਾ ਰੁਖਸਤ ਹੋਇਓ ਜਾਂ ਤੂੰ ਧਰਿਆ ਪੈਰ ਕਚਾਵੇ
ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਲਾਹੇ ਗਲੇਂ ਗਲਾਵੇ
ਬੇ ਤਰਸਾ ਕਿਉਂ ਤਰਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਲਾ ਪਛਤਾਵੇ
ਦੇਖ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਦੇ ਨੈਣ ਬਲਣ ਵਿਚ ਹਾਵੇ।

ਰੇ: ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕਿਸ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਵੇ ਤੂੰ ਛੋੜ ਪਿਓ ਉਠ ਰਾਹੀਂ
ਹੁਣ ਰੁੱਤ ਰੁੱਨੀ⁷ ਦੀਦ ਵਿਛੁੰਨੀ⁸ ਖੜੀ ਕੂਕਾਂ ਲੰਮੀ ਬਾਹੀਂ
ਮਸਤ ਬਲੋਚਾ ਮੋੜ ਮੁਹਾਰਾਂ ਮੁੜ ਸੁਣ ਲੈ ਮੇਰੀਆਂ ਆਹੀਂ
ਵਾਂਗ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਵਜੋਗਣ ਸੱਸੀ ਰੋਂਦੀ ਆਹੀਂ ਢਾਹੀਂ।

ਖੇ: ਖਤਾਈਂ ਬਖਸ਼ ਅਸਾਈਂ ਅਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਬੇ ਅਦਾਈਆਂ
ਜੇ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਅਸਾਂ ਖੁਦ ਕੀਤੀਆਂ ਭਰਪਾਈਆਂ
ਕਿਉਂ ਕਹਿਣੇ ਦੀ ਜਾ ਨਾ ਮੇਰੀ ਵੇ ਮੈਂ ਮੰਨੀਆਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਈਆਂ
ਕਰਦੀਆਂ ਨਾਜ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ੈਹ ਨੇ ਆਪ ਬੁਲਾਈਆਂ।

ਦਾਲ: ਦੇਖੀਂ ਮੈਂ ਘਾਇਲ ਹੋਈ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੜਿਆ ਦਰਦ ਮਰੋੜਾ
ਮੈਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੂਂਜ ਦੁਖੀ ਕੁਰਲਾਨੀ ਮੇਰਾ ਹੋਤ ਗਏ ਲੈ ਜੋੜਾ
ਸ਼ਾਲਾਂ ਜਾਂ ਵਿਛੁੰਨੇ ਤੇ ਦੁੱਖ ਰੁੰਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਛੋੜਾ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਉਹ ਫਿਰ ਕਦ ਰੋਵਣ ਥੋੜਾ।

ਜ਼ਾਲ: ਜ਼ਰਾ ਦਿਲ ਸਬਰ ਸੱਈਓ ਮੇਰਾ ਆਹੀਂ ਘੁੱਲ ਗਿਆ ਪਿੱਤਾ
ਦੁਨੀਆ, ਦੀਨ, ਈਮਾਨ ਸਣੇ ਦਿਲ ਮੈਂ ਜਾ ਪੁਨੂੰ ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ
ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਕੀਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸੋਹਣਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਪਸਿੱਤਾ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਉਹ ਹਿਰਨ, ਸਬੂਰੀ⁹ ਜਿਸ ਤੇ ਪਿਆ ਬਿਰਹੋਂ ਧਾ¹⁰ ਚਿੱਤਾ।

ਰੇ: ਰੋਵਾਂ ਮੈਂ ਰੋ ਮੁੱਖ ਧੋਵਾਂ ਨੀ ਤੂੰ ਵਰਜ ਨਾ ਮੇਰੀਏ ਮਾਏ
ਪੁਨੂੰ ਯਾਰ ਗਿਆ ਘਤ ਦੁਖੀਂ ਮੇਰੇ ਰੋਵਣ ਦੇ ਦਿਨ ਆਏ
ਲਬ ਪੀਲੇ ਅੱਜ ਨੈਣ ਰੰਗੀਲੇ, ਗਲ ਜੁਲਫਾ ਕੁੰਡਲ ਪਾਏ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਦੀਆਂ ਚੀਖਾ ਦਿਲ ਸੰਗਾਂ¹¹ ਸਲ ਪਾਏ।

ਜ਼ੇ: ਜ਼ਾਰ-ਓ-ਜ਼ਾਰ ਸੱਸੀ ਪਈ ਰੋਂਦੀ ਅੰਮਾਂ ਪਕੜ ਪੱਲੂ ਖਲਿਆਰੇ
ਨਾ ਕਰ ਪਿੱਛਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਕਰਨ ਹੱਥਿਆਰੇ
ਨਦੀਆਂ ਚੀਰ ਮਲੀਂਦੇ ਸਾਜਨ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਥੀਂ ਲਾ ਸਧਾਰੇ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਕੀ ਪੀਤ ਤਿਨਹਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਦਰਦ ਨਾ ਵੰਡਣ ਹਾਰੇ।

6. ਪਛਤਾਵਾ, ਅਫਸੋਸ 7. ਰੋਈ ਹੋਈ 8. ਵਿਛੁੰਨੀ ਹੋਈ 9. ਸਬਰ ਸ਼ੁਕਰ 10. ਢੋਲ ਆਦਿ ਵੱਜਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 11. ਸੋਹਬਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ

ਸੀਨ:

ਸਭਾ ਕੁੱਝ ਮੈਂ ਤਜ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੀ ਮੈਂ ਛੋੜੇ ਨਾਜ਼ ਨਹੋਰੇ
ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੇ ਮਾਣ ਤਕੱਬਰ ਸਭ ਰੁਖ਼ਸਤ ਕਰ ਕਰ ਟੋਰੇ
ਤੇ ਇਕ ਯਾਰ ਨਾ ਟੋਰਿਆ ਹੱਥੀਂ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪਰ ਕਰ ਗਿਆ ਜ਼ੋਰੇ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਪੁਨੂੰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸੱਸੀ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਹਟਕੋਰੇ।

ਸ਼ੀਨ:

ਸ਼ਬਾਸ਼ਬ ਹੋਤ ਸਵਾਰੀ ਨੀ ਉਹ ਥਲ ਮਾਰੇ ਲੰਘ ਗਈਆਂ
ਵੰਜ¹² ਮਿਲਣ ਕਦ ਡਾਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੀ ਤੂੰ ਬਹਿ ਜਾ ਹਟ ਜਾਂ ਧੱਈਆ
ਤੇ ਤੂੰ ਪੰਧ ਨਾ ਪੀਓ ਉਮਰ ਸਾਰੀ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕੇਹੀ ਮੁਸੀਬਤ ਪੱਈਆ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਅੱਜ ਬਣਿਆ ਸਖ਼ਤ ਕਜ਼ਈਆ।

ਸਾਦ:

ਸਬਰ ਦਿਲ ਮੇਰਿਓ ਚੱਲਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਣਾ
ਇਸ਼ਕ ਅਮਾਨਤ ਮੈਂ ਸਿਰ ਧਰਿਆ ਜੇ ਧੁਰ ਅੱਪੜੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ
ਛੱਡ ਯਾਰਾ ਮੈਂ ਬੇਵਸ ਹੋਈਆਂ ਕੀਤਾ ਖ਼ੂਨੀ ਇਸ਼ਕ ਧਗਾਣਾ
ਅੰਤ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਨੇ ਵੰਜ ਜਾਣਾ ਖੋਫ਼ ਨਾ ਖਾਣਾ।

ਜ਼ਾਦ:

ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਹਿਣਾ ਨੀ ਤੂੰ ਜਾ ਨਾ ਪਰੇ ਪਰੇਰੇ
ਕੀ ਸ਼ੈਅ ਹੋਤ ਗਿਆ, ਕੀ ਹੋਇਆ ਏਥੇ ਪੁਨੂੰ ਜਿਹੇ ਬਥੇਰੇ
ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਤਨੂਰ¹³ ਥਲਾਂ ਦੇ ਮਤ ਸੜਬਲ ਹੋਸੀਂ ਬੇਰੇ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ ਹੁਣ ਵਰਜਿਆਂ¹⁴ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ।

ਤੋਏ:

ਤਾਅਨੇ ਸੁਣ ਰੁੰਨੀ ਸੱਸੀ ਨੀ ਤੂੰ ਕੀ ਮਾਏ ਫ਼ਰਮਾਇਆ
ਪੁਨੂੰ ਜਹਿਆ ਮਸਤ ਰੰਗੀਲਾ ਕਿਸੇ ਕਦ ਸਤ ਪਿੱਤਰੀ ਜਾਇਆ
ਦੇਵੇਂ ਆਲਮ ਤੇ ਦਿਲ ਦੁਖੀਂ ਭਰਿਆ ਮੈਂ ਪੁਨੂੰ ਤੋਂ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਏਥੇ ਪੁਨੂੰ ਬਾਝੋਂ ਸੱਸੀ ਕੂਕੇ ਹੋਰ ਨਾ ਆਇਆ।

ਜ਼ੋਏ:

ਜ਼ਾਲਿਮ ਇਸ਼ਕ ਧਗਾਨਾ ਕੀਤਾ ਸੱਸੀ ਪਾੜ ਪੱਲੂ ਉਠ ਧਾਈ
ਖੋਜੇ ਖੋਜ ਪੁਨੂੰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਓ ਕਰਦੀ ਗਈ ਦੁਹਾਈ
ਪੈਰ ਨੰਗੇ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦੀਓ ਰੰਗੇ ਵਿਚ ਕੰਡਿਆਂ ਫਿਰੇ ਦਬਾਈ
ਹੋਰ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਚੱੜ੍ਹ ਸੂਰਜ ਲਾਟ ਵਗਾਈ।

ਐਨ:

ਇਨਾਇਤ¹⁵ ਕਰੀਂ ਬਲੋਚਾ ਸੱਸੀ ਰੋ ਰੋ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰੇ
ਤੇਜ਼ ਰਵਾਨੀ ਡਾਚੀ ਵਾਲਿਆ ਮੈਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਇਸ਼ਕ ਹੁਲਾਰੇ
ਮੈਂ ਬਿਰਹੋਂ ਭਿਜ ਬਾਲਨ ਹੋਈਆਂ ਵਿਚ ਥਲ ਭਖਦੇ ਅੰਗਿਆਰੇ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦਿਨ ਮਹਿਸ਼ਰ¹⁶ ਵਾਗੂੰ ਛੁਟੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ।

12. ਫੇਰ, ਦੁਬਾਰਾ, 13. ਤੰਦੂਰ, 14. ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ, 15. ਮੇਹਰਬਾਨੀ,
16. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਦਿਨ, ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਦਿਨ

ਗੈਨ: ਗ਼ਮਾਂ ਤੇ ਦਰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਏ ਇਸ਼ਕ ਸਿਆਪੇ
ਲੰਕਾ ਵਾਹ ਥਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਮੇਰਾ ਤਨ ਮਨ ਤਾਂਦੀਆਂ ਤਾਪੇ
ਪੁਨੂੰ ਤਾਓ ਦਿੱਤਾ ਵਿਚ ਸੀਨੇ ਵੇ ਤੂੰ ਚਮਕਿਆ ਆਪੇ ਆਪੇ
ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਪੁਕਾਰੇ ਸੱਸੀ ਮੈਨੂੰ ਨਿੱਜ ਜਣੀਦੇ ਮਾਪੇ।

ਫੇ: ਫ਼ਿਰਾਕ ਦੇ ਦਰਦੇ: ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਵਲਦੀ ਵਿਚ ਝੋਕੇ
ਲਾਲ ਰਤੋਂ ਭਰ ਮਾਲਾ ਜਪਣੀ ਤੁਸੀਂ ਝੁਮਨੀਆਂ ਦਿਓ ਨੋਕੇ
ਭਰਿਆ ਨੂਰ ਪੁਨੂੰ ਦਾ ਮਹਿਮਲ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਲੋਕੇ
ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਬਿਰਹੋਂ ਸੜਦੀ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਸੜਦੀ ਨੂੰ ਰੋਕੇ।

ਕਾਫ਼: ਕਰਾਰ ਤਸੱਲੀ ਮੇਰੀ ਵੇ ਤੂੰ ਲੈ ਪੁਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਛੁਪਿਆ
ਚੜ੍ਹੀ ਦੁਪਿਹਰ ਤੇ ਚਮਕਿਆ ਸੂਰਜ ਥਲ ਮਾਰੇ ਦੇਜ਼ਖ ਤਪਿਆ
ਵੇ ਮੈਂ ਸੜਦੀ ਬਲਦੀ ਕੋਲੇ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਹੀ ਜਪਿਆ
ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਕੀ ਵੱਸ ਸੱਸੀ ਦੇ ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਅੰਦਰ ਜੱਗ ਖਪਿਆ।

ਕਾਫ਼: ਕਰਮ ਦੀਆਂ ਮੋੜ ਮੁਹਾਰਾਂ ਪੁਨੂੰ ਸੁਣ ਲੈ ਮੇਰੀਆਂ ਆਹਾਂ
ਤੂੰ ਛੋੜ ਵਿਛੋੜੀ ਵੇ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜੀ ਤੇਰਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕਦਮ ਆਗਾਹਾਂ
ਦੇਖ ਅੱਖੀਂ ਨਾਲੇ ਸੁਣ ਲੈ ਕੰਨੀ ਮੇਰੇ ਜਾਨ ਕੁੰਦਨ ਦੇ ਸਾਹਾਂ
ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਪਿਆ ਨੇੜੇ ਵੱਸਦਾ ਤੇਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਦੂਰ ਨਿਗਾਹਾਂ।

ਲਾਮ: ਲਬੀਂ ਦਮ ਦਿੰਦੀਂ ਪੱਲੂ ਭਰ ਅੱਖੀਂ ਲਹੂ ਪਲਟਿਆ
ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਪਰਾਣ ਹਯਾਤੀ ਘੱਟ ਗਈ ਦੁੱਖ ਬਿਰਹੋਂ ਜ਼ਰਾ ਨਾ ਘਟਿਆ
ਨੀ ਮੈਂ ਘਟਦੀ ਘਟਦੀ ਘੱਟੇ ਰੁਲੀਆਂ ਇਹੋ ਇਸ਼ਕ ਥੀਂ ਖੱਟਿਆ ਵੱਟਿਆ
ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਕੇ ਫਟਿਆ ਤਿਨਹਾਂ ਤਪਦਾ ਲੋਹਾ ਚੱਟਿਆ।

ਮੀਮ: ਮਰੀਂਦੀ ਤੇ ਤੜਫੀਂਦੀ ਸੱਸੀ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਪਵੇ ਬੀਚਾਰੀ
ਸੜ ਗਏ ਪੈਰ ਕਲੇਜਾ ਭਿੱਜਾ ਸੀਨੇ ਵੱਗਦੀ ਦਰਦ ਕਟਾਰੀ
ਪੁੱਪ ਪਿਆਸ ਨਿਤਾਣੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਸਾਬਤ ਦਮੋਂ ਨਾ ਹਾਰੀ
ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਚਿਚਲਾਨੀ¹⁷ ਲੈ ਹੋਤ ਪੁਨੂੰ ਮੈਂ ਵਾਰੀ।

ਨੂਨ: ਨਿਖਟ ਹਯਾਤੀ¹⁸ ਚੱਲੀ ਅਜੇ ਕਦਮ ਅਗਾਤੀ ਧਰਦੀ
ਲੈ ਪੁਨੂੰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਬਰਦੀ ਦੁੱਖ ਜਰਦੀ ਉਜ਼ਰ ਨਾ ਕਰਦੀ
ਇਸ ਦਿਲਬਰ ਦੀ ਵਾਹ ਬੇਦਰਦੀ ਜਿਸ ਆਨ ਨਾ ਦੇਖੀ ਮਰਦੀ
ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕੇ ਸੱਸੀ ਕਾਈ¹⁹ ਦਾਗ ਲੱਗਣ ਥੀਂ ਡਰਦੀ।

17. ਚਿੱਲਾਉਣਾ, 18. ਜੀਵਨ, 19. ਕੋਈ

ਵਾਓ:

ਵੇਲਾ ਜਾਂ ਛੇਕੜ ਆਇਆ ਸੱਸੀ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਚਰਵਾਲੇ²⁰
ਉੱਥੇ ਦੌੜ ਪੁੱਜੀ ਪੁੱਛੇ ਦੱਸ ਭਰਾਵਾ ਕਿਤ ਵੱਲ ਹੋਤ ਲੰਘੇ ਮਤਵਾਲੇ
ਵਿਚ ਉੱਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁੰਨੂੰ ਵਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਗਿਆ ਦੇਸ ਨਿਕਾਲੇ
ਸੁੱਤੀ ਛੇੜ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲਾ ਮੈ ਥੀਂ ਕਰ ਗਿਆ ਟਾਲ-ਮਟਾਲੇ।

ਹੇ:

ਹਿਜਰ ਤਪਾਈ ਜਿੰਦ ਲਬ ਤੇ ਆਈ ਸੱਸੀ ਰੋ ਰੋ ਕਰਦੀ ਨਾਲੇ
ਇਹ ਲੈ ਲੋਥ ਅਮਾਨਤ ਰੱਖੀਂ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੇ ਕਰੀਂ ਹਵਾਲੇ
ਇਹ ਗੱਲ ਬੋਲ ਬੜੀ ਦਮ ਟੁੱਟਾ ਹੁਣ ਕਰ ਗਏ ਤਮ ਕੁਸਾਲੇ²¹
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦਬਾਈ ਕਬਰੇ ਸੱਸੀ ਰੋ ਰੋ ਭੇਡਾਂ ਵਾਲੇ।

ਲਾਮ:

ਲਿਬਾਸ ਬਦਨ ਲਾ ਜਿੰਦੜੀ ਕੌਲ ਪੁੰਨੂੰ ਥੀਂ ਕਰਦੀ ਪੱਕਾ
ਹੱਜ ਚੱਲੀ ਅੱਜ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪੁੰਨੂੰ ਸੱਸੀ ਥੱਲ ਵਿਚ ਪਾਲਿਆ ਮੱਕਾ
ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਤੋੜ ਨਿਭਾਈਆਂ ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਦੇਹ ਪੱਕਾ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਹੁਣ ਜਾਗਿਆ ਪੁੰਨੂੰ ਤੱਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ।

ਅਲਿਫ਼:

ਉਦਾਸ ਸੱਜਣ ਬਿਨ ਪੁੰਨੂੰ ਉਹਦੇ ਨੈਣ ਲਹੂ ਭਰ ਆਏ
ਜਾਤਾ ਹਾਲ ਜੋ ਹੋਤ ਸਿਤਮਗਰ ਮੈਨੂੰ ਸੱਸੀ ਥੀਂ ਤੋੜ ਲਿਆਏ
ਮੋੜ ਮੁਹਾਰ ਪਿਛਾੜੀ ਵਗਿਆ ਹੁਣ ਹੋਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਜਾਏ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਭੱਠ ਲੋਚੇ ਥਲ ਵਿਚ ਪੁੰਨੂੰ ਰੋ ਰੋ ਨੀਰ ਚਲਾਏ।

ਯੇ:

ਯਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਖੁਆਰੀ ਬਿੰਦ ਪੁੰਨੂੰ ਦੀ ਮੂਲ ਨਾ ਟੁੱਟੀ
ਅੱਗੇ ਕਬਰ ਡਿੱਠੀ ਚਰਵਾਹੇ ਪੁੱਛਿਆ ਏਥੇ ਕੌਣ ਦਬੀ ਦੁੱਖ ਲੁੱਟੀ
ਸੁਣਿਆ ਹਾਲ ਤੇ ਨਾਅਰਾ ਕੀਤਾ ਵਿਚੋਂ ਕਬਰ ਸੱਸੀ ਦੀ ਫੁੱਟੀ
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਵਿਚ ਬੜਿਆ ਪੁੰਨੂੰ ਉੱਤੋਂ ਕਬਰ ਮਿਲੀ ਜਿੰਦ ਛੁੱਟੀ।

20. ਚਰਵਾਹਾ 21. ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ

ਸੀ-ਹਰਫੀ ਚੋਪਟਨਾਮਾ

ਇਹ ਸੀ-ਹਰਫੀ ਹਰਫ “ਚੇ” ਤੱਕ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਆਲਮ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੇਸ਼-ਏ-ਨਜ਼ਰ ਬਾਬਾ ਮੁਹੰਮਦ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਵਲ “ਚੇ” ਤੱਕ ਹੀ ਸ਼ਿਅਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ “ਚੇ” ਤੱਕ ਹੀ ਸ਼ਿਅਰ ਸੁਣਾਏ ਹਨ। ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਹਾਜੀ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਇਸ ਸੀ-ਹਰਫੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਿਅਰ ਉਪਲੱਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਬੰਦਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁੜ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਤਾਬਤ ਦੀਆਂ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੋਗੁਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਲਿਫ਼:

ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਿਆਂ ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਅਨੋਖੇ
ਆ ਮਿਲ ਮੈਨੂੰ ਸੋਹਣਿਆ ਹੁਣ ਦੇਹ ਨਾ ਧੋਖੇ
ਅੱਖੀਂ ਥੀਂ ਜੇ ਦੂਰ ਹੈਂ, ਨਹੀਂ ਦਿਲੋਂ ਪਰੋਖੇ
ਵਰਦੀ ਚਮਕ ਜਮਾਲਾ ਦੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਚਰੋਖੇ।

ਬੇ:

ਬਲਦੇ ਦੀਵੇ ਨੂਰ ਦੇ ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਰਸੀਲੇ
ਬੈਠ ਹਨੇਰੇ ਰੋਣੀਆਂ ਵੇ ਮੈਂ ਬਾਹਜ ਵਸੀਲੇ
ਐਸ ਸੁਹਾਗ ਵਗਤਿਆਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਰੰਗੀਲੇ
ਤੇਰੇ ਦਿਹਨ ਉਲਾਂਬੜੇ ਸਾਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਬੀਲੇ।

ਤੇ:

ਤਾਂਘਾਂ ਨਿਤ ਤੇਰੀਆਂ ਵੇ ਤੂੰ ਅਜੇ ਨਾ ਆਇਆ
ਮੈਂ ਤੇ ਤੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਵੇ ਤੂੰ ਅਜੇ ਪਰਾਇਆ
ਲੈ ਲੈ ਦਰਦ ਚਵਾਤੀਆਂ² ਆਪੇ ਲਾਂਬੂ³ ਲਾਇਆ
ਰੋਦੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੌੜਿਓ ਫੇਰਾ ਫੇਰ ਨਾ ਪਾਇਆ।

ਸੇ:

ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਖੜੀ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਛੋੜ ਨਾ ਜਾਈਂ
ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਪੰਧ ਟੁਰੀ ਹਾਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਨਾ ਜਾਈਂ
ਇਹ ਦਿਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਇਹਨੂੰ ਫੋੜ ਨਾ ਜਾਈਂ
ਮੈਂ ਹੱਥ ਪੱਲੂ ਪਕੜਿਆ ਹੱਥ ਤੋੜ ਨਾ ਜਾਈਂ।

1. ਸੁੰਦਰਤਾ, 2. ਜਲਦੀ ਹੋਈ ਲਕੜੀ, 3. ਅਲਾਓ, ਭੜਕਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ, 4. ਜੁਦਾਈ, ਹਿਜਰ

ਜੀਮ:

ਜਗਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਵਾਹ ਮੋਹਨ ਹਾਰੇ
ਸੁੱਤੀ ਰਹਿਣ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕਸੇ ਤਾਰੇ
ਆਪੇ ਦੀਦ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਜਦੋਂ ਲਾਏ ਲਾਰੇ
ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਲੁੱਟਣ ਕਾਰਨੇ ਧਰੀ ਚੋਟ ਨਿਗਾਰੇ।

ਹੇ:

ਹਵਾਲੇ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਇਹ ਲੈ ਬਾਂਹ ਹਮਾਰੀ
ਤਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਲੈ ਜੇ ਮੈਂ ਔਗੁਣਹਾਰੀ
ਮੇਰੀ ਕਰ ਲਈਂ ਕਾਰੀਆਂ ਵੇ ਮੈਂ ਤੈਂ ਥੀਂ ਵਾਰੀ
ਵਾਹਾਂ ਲਾਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵੇ ਮੈਂ ਦਰਦੀਂ ਹਾਰੀ।

ਖੇ:

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਵੇ ਮੈਂ ਚਾਓ ਨਾ ਕੀਤੇ
ਜਾਮ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਸਾਲ ਦੇ ਵੇ ਮੈਂ ਰੱਜ ਨਾ ਪੀਤੇ
ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਾਕ⁴ ਦੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਬੀਤੇ
ਤੇਰੇ ਸੁਜ ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਜਾਮੇ ਸੀਤੇ।

ਦਾਲ:

ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਦਿਲ ਵਾਹਨ ਨਰੀਜੇ
ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਾਕਾਂ ਤੇਰਿਆਂ ਸਲ⁵ ਵਗਨ ਕਲੇਜੇ
ਛੋੜ ਮੈਨੂੰ ਲੁਕ ਬੇਠਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜ ਭੇਜੇ
ਉਹ ਦਿਨ ਕੌਣ ਸੁਲੱਖਣਾ ਚੜ੍ਹ ਸਵਾਂ ਸੇਜੇ।

ਜ਼ਾਲ:

ਜ਼ਿਬਹ⁶ ਕਰ ਸੁੱਟੀਆਂ ਤੇਰੇ ਦਰਦ ਕਜ਼ਈਆਂ
ਬੋਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਦੋਤੀਆਂ ਵੇ ਮੈਂ ਸਰ ਪਰ ਸਹੀਆਂ
ਪੈਂਡੇ ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਵੇ ਮੈਂ ਉੱਝੜ ਪਈਆਂ
ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਨੇ ਦਰ ਤੇਰੇ ਗਈਆਂ।

ਰੇ:

ਰੋਵਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਨੂੰ ਜਦ ਪਿਆਸ ਮਿਟਾਵੇਂ
ਜਾਂ ਤੂੰ ਬੈਠ ਬਨੋਰਿਓਂ ਮੁੜ ਝਾਤੀ ਪਾਵੇਂ
ਇਹ ਦਿਲ ਦੀਦ ਵਿਛੁੱਨੜਾ⁷ ਮੁੜ ਸਲ ਵਗਾਵੇਂ
ਦੂਰੋਂ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕ ਕੇ ਮੇਰੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਵੇਂ।

5. ਦੁੱਖ-ਦਰਦ 6. ਹਲਾਲ ਕਰਨਾ 7. ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ

ਸੀ-ਹਰਫੀ ਪੰਧਨਾਮਾ

ਇਹ ਪੰਧਨਾਮਾ ਇਕ ਔਰਤ ਦੇ ਰਸਤਾ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਉਸ ਯਾਤਰੀ ਬੀਬੀ ਨੇ ਰਸਤਾ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਆਲਮਪੁਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਪੂਰਵਕ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੁੱਦਾ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣਵਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਲੜੀਂਦੇ ਪਿੰਡ ਮੋਲੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੱਸ-ਬੱਸ ਵੀਰਾ, ਪਰੰਤੂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ (ਰਹਿ.) ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸੌ ਬਾਰਾਂ 212 ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣਵਾ ਕੇ ਹੀ ਸਾਹ ਲਿਆ।

ਆਲਮਪੁਰ ਚੱਕ ਬਲਗੜਾਂ ਕਾਹਲਮਾਂ ਕਲੋਵਾਲ ਮਿਆਈ
ਖੋਖਰ ਡੋਗਰ ਤੱਲਾ ਮੱਦਾ ਪੰਡੋਰੀ ਲੁਢਿਆਈ।

ਪੁਲ ਪੁਖਤਾ ਫੀਰੋਜ਼ ਦੇਬੁਰਜੀ ਟਾਂਡਾ ਖੱਖਾਂ ਝਾਵਾਂ
ਉੜਮੁੜ ਅਹੀਆਪੁਰ ਤਲਵੰਡੀ ਖੁੱਡਾ ਪੁੱਗਾਂ ਰਾਵਾਂ।

ਥੇਂਦਾ ਚਿਪੜਾ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਬੁੱਢਾਬੜ ਵਰਿਆਣਾ
ਖੁਣਖੁਣ ਟਲੋਵਾਲ ਫਤਹਿਪੁਰ ਝਿੰਗੜ ਬੁਛਾਂ ਖਟਾਨਾ।

ਮੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਖੇਪੜਾਂ ਕੋਟਲੀ ਕਾਂਵੇਂ ਕੰਗ ਸਦਾਨਾ
ਭੰਗਾ ਪੂਤ ਦਸੂਹਾ ਕੈਂਥਾਂ ਕਗ ਥੱਲਾ ਹਰਿਆਣਾ।

ਫੂਲੜਾ ਕੱਲਾ ਮੋਹਾਂ ਮੋਨਨ ਭੂਜਾ ਨੌਂ ਗੜਾਨਾ
ਜਾਲੰਧਰ ਲਾਹੌਰ ਸਕਰਗੜ੍ਹ ਸੱਖਰ ਸਿੰਧ ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਹਾਜੀਪੁਰ ਸੰਧਵਾਲ ਬਰੂਹੀ ਰਾਮਪੁਰ ਟਟਵਾਲੀ
ਮਸਤੀਵਾਲ ਬਸੂਹਾ ਖੇਪੜ ਦੋਲਤਪੁਰ ਕਕਰਾਲੀ।

ਬੰਗਾਲੀਪੁਰ ਡੱਫਰ ਠਕਰ ਕਾਲਾ ਵਾਘਾ ਬਾਹਲਾ
ਹਰਸੀ ਪਿੰਡ ਝੱਜੀ ਪਿੰਡ ਢੱਟਾਂ ਮੋਹਾਂ ਮਸੀਤ ਚੋਟਾਲਾ।

ਬੁੱਢੀ ਪਿੰਡ ਸਰਾਈਂ ਧੁਰੀਆਂ ਕੁੰਡਹਾਲੀ ਕੁੰਡਾਲਾ
ਖੁਰਦਾਂ ਪੱਖੋਵਾਲ ਖਿਆਲਾ ਬੈਰੋਪੁਰ ਸਕਰਾਲਾ।

ਗਿੱਲਾਂ ਮੂਣਕ ਦੇਰੀਵਾਲ ਰੂਪੋਵਾਲ ਅੰਬਾਲਾ
ਗੜੀ ਰਜੋਆ ਭੇਟ ਭਨਬੋਈ ਬਿਹਾਮ ਘਤਾਮ ਬਤਾਲਾ।

ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੱਥੋਨੰਗਲ ਝੰਡੇ ਦਾਹੀਆਂ ਵਾਲਾ
ਸਹਿਜੋਵਾਲ ਕੁੰਡਾਲੀਆਂ ਸਠਿਆਲਾ ਬੋਤਾਲਾ।

ਮੋਲੀ ਮੈਂਹਲੀ ਬੁੱਢਾ ਬਾਲਾ ਕਤਰਾਲੀ ਕਤਰਾਲਾ
ਧਾਰੀਵਾਲ ਪੰਢਾਲ ਨਬਾਂ ਮਿਲ ਚਕੋਕੀ ਜੰਡਿਆਲਾ।

ਦਾਓਵਾਲ ਕਲੋਤਾ ਝੁੰਗੀ ਹਿੰਮਤਪੁਰ ਧਨੋਆ
ਮੀਰਪੁਰ ਬਨਿਆਲ ਬਲੱਗਣ ਕੱਲੋਵਾਲ ਕਲੋਆ।

ਮੰਡੀਰੋਡ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਵਿਰਕਾਂ ਟਾਹਲੀ ਰੜ੍ਹਾ ਜਨੌਤੀ
ਕਲੋ ਸਕੇਤ ਹਰੀਪੁਰ ਭੰਮਬਰ ਫ਼ਤਹਿਆਬਾਦ ਰਜੋਤੀ।

ਬੀਕਾਨੇਰ ਬੜੋਦਾ ਜੰਮੂ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਬਠਿੰਡਾ
ਪਟਨਾ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਭੰਗਾਲਾ ਕਲਕੱਤਾ ਪਚਰਿੰਡਾ।

ਪਾਣੀਪਤ ਕਰਨਾਲ ਬਨਾਰਸ ਹਾਂਸੀ ਲੁਦਹਾਂ ਮੁੰਡਾ
ਮਨੋਵਾਲ ਬਲੋਚਕ ਲੰਦਨ ਕਾਇਰਾ ਆਕੀ ਟੁੰਡਾ।

ਅਸਤੰਬੋਲ ਮਦੀਨਾ ਮੱਕਾ ਮੂਸਲ ਬਸਰਾ ਤਸਤਰ
ਬਲਖ਼ ਬੁਖ਼ਾਰਾ ਕਾਬਲ ਪਸ਼ੀਨ ਸਵੀ ਗੰਡਾਲਕ ਖੈਬਰ।

ਅਦਨ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਬਦਖ਼ਸ਼ਾਂ ਖੇਵਾਤੂਸ ਜਮਹਿਸ਼ਰ
ਢਾਕਾ ਕੋਤਲ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਕੋਇਟਾ ਕਰਮ ਕਲਾਤ ਪਿਸ਼ਾਵਰ।

ਰੋਹਤਕ ਸਰਸਾ ਦਿੱਲੀ ਆਗਰਾ ਬੀਜਾਪੁਰ ਥਾਨੇਸਰ
ਰਾਸਾਂ ਨੰਦਾਚੌਰ ਨਕੋਦਰ ਮੋਗਾ ਜੀਰਾ ਮੁਕਤਸਰ।

ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਪੈਲੀਗੋਲਾ ਅਹਿਮਦਪੁਰ ਪਟਿਆਲਾ
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਆਬਾਦ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਜਿਹਲਮ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ।

ਤਮਤ ਬਿਲਬੈਰ

ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਰਿਸਰਚ ਆਰਗੇਨਾਇਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਰਜਿ.)
ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ
ਸੂਚੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ:

1. ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)- ਇਕ ਮੁਤਾਲਆ
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
2. ਚਿੱਠੀਆ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
3. ਹੁਲੀਆ ਸ਼ਰੀਫ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
4. ਸੀ ਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
5. ਚੋਪਟਨਾਮਾ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
6. ਪੰਧਨਾਮਾ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
7. ਮਆਰਿਬ-ਉਲ-ਖ਼ਾਸ਼ਿਈਨ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
8. ਮੁੰਤਖ਼ਿਬ ਕਲਾਮ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
9. ਕਿੱਸਾ ਪੂਰਨ ਭਗਤ
ਮਾਸਟਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ (ਭਾਰਤ)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ

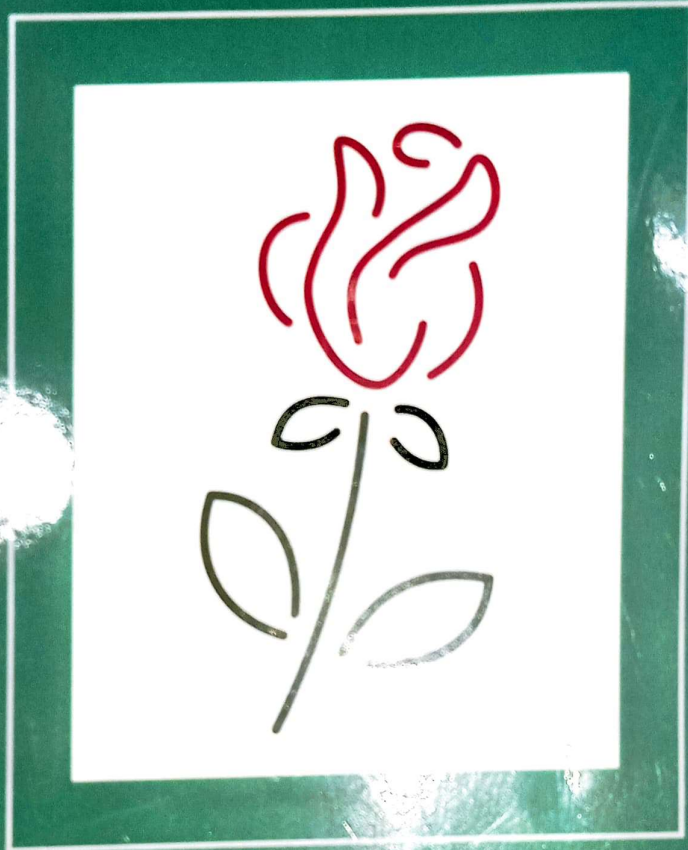
ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਰਵਉੱਤਮ ਅਦਾਰੇ ਅਕਾਦਮੀ ਅਦਬੀਆਤ-ਏ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਵੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ ਦੀ ਰਚਨਾ “ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ- ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਅੱਰ ਫ਼ਨ” ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

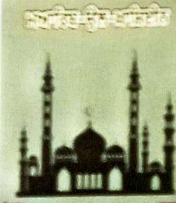

ਛਪਾਈ ਅਧੀਨ ਪੁਸਤਕਾਂ :

1. ਰੂਹ-ਉਲ-ਤਰਤੀਲ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
2. ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ)
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
3. ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ (ਭਾਗ ਦੂਜਾ)
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
4. ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ (ਭਾਗ ਤੀਜਾ)
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
5. ਮਸਅਲਾ-ਏ-ਤੌਹੀਦ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
6. ਅਹਸਨ-ਉਲ-ਕਸਸ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
7. ਸ਼ਜ਼ਰਾ-ਏ-ਤਰੀਕਤ
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ

ਗੁਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

- 1. ਮਆਰਿਬ-ਉਲ-ਖਾਸ਼ਿਈਨ**
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
ਅਨੁਵਾਦਕ : ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ
- 2. ਅਹਸਨ-ਉਲ-ਕਸਸ (ਕਿੱਸਾ ਯੂਸੁਫ਼ ਜੁਲੈਖਾ)**
ਹਜ਼ਰਤ ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਆਲਮਪੁਰੀ (ਰਹਿ.)
ਲਿੱਪੀਅੰਤਰਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਨ : ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ
- 3. ਹੁਲੀਆ ਸ਼ਰੀਫ਼**
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
ਲਿੱਪੀਅੰਤਰਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਨ : ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ
- 4. ਦਰਦ ਕੁਸਾਲੇ**
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
ਲਿੱਪੀਅੰਤਰਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਨ : ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ
- 5. ਚਿੱਠੀਆਂ**
ਸੰਪਾਦਕ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਮਸਊਦ ਅਹਿਮਦ
ਲਿੱਪੀਅੰਤਰਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਨ : ਡਾ. ਨਦੀਮ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ

<p>ਸਿੱਠੀਆਂ</p> 	<p>ਮਸਜਿਦ</p> 	<p>ਪੁਸ਼ਪ-ਬੀ-ਬਲ</p> 	<p>ਹੁਲੀਆ ਸਰੀਫ</p>
--	--	---	---

Design: Bawa 9791600911